

La construcziun da l'edifizi

Istorgia dal Museum dal Patg federal a Sviz, part 1

■ **Il Museum dal Patg federal a Sviz (fin il 1992 Archiv dal Patg federal) è vegnì inaugurà il 1936. L'exponat principal furma il Patg federal dal 1291 che vegniva conservà avant en la veglia tur da l'archiv a Sviz.** Daspera cumpiglia il museum ulteriurs documents medievals – tranter quels tut las brev federal fin il 1513 – e bandieras.

Il monument nazional a Sviz – in project preliminar

L'onn 1891 è vegnì commemorà a Sviz il 600avel anniversari da la Confederaziun. Il pievel svizzer n'ha betg spargnà cun stentas ed expensas per festegiar la fundaziun dal stadi, rinforzond a medem temp la conscienza nazionala. Ils cussegliers federals Karl Schenk ed Emil Welti en s'exprimids a quell'ocasiun a favur da la creaziun d'in monument nazional a Sviz.

L'idea è però restada durant plirs onns senza resultats concrets fin che, en vista al 600avel anniversari da la battaglia da Morgarten, è vegnida fatga la proposta d'eriger fin il 1915 «in grond monument artistic a Sviz». Suenten in tschert temp han ins organisà ina concurrenza per in monument «a la gloria da l'epoca eroica da la Svizra». La stad 1909 en vegnids inoltrads a Sviz passa 100 projects. La giuria, sut la direzziun da prof. F. Bluntschli, ha recumandà il project «Granit» dal sculptur Richard Kissling, ina figura da 17 meters autezza piazzada sin in grond pedestal.

Las chaussas en però proseguidas en moda diversa. L'architect Karl Moser, professor a Francfurt e member da la giuria, è intervegnì il 1911 ed è reussi ad imponer als auters commembers da la giuria l'idea ch'in monument nazional – na po betg consistier unicamain en ina figura colossala, in guerrier pront al cumbar, ma ch'el sto mussar er l'autra vart da la Svizra, la lavur paschaivla sin il champ cultural. Ins ha alura organisà ina nova concurrenza ed il project dal sculptur Eduard Zimmermann e da l'architect Nikolaus Hartmann ha obtegnì l'approvaziun unanima dal comité d'iniziativa, ma betg quella d'ina part da l'opiniun publica. Surtut la Svizra franzosa è s'exprimida cunter l'immens implant da pavigliuns, stgalinadas, piazzas ed aleas. Er en il Cussegl nazional è naschida ina viva opposiziun.

L'ultim document da l'istorgia dal monument è la dumonda formala, inoltrada ils 30 da matg 1914 da la regenza da Sviz al Cussegl federal, stipulond che «l'aut Cussegl federal dumondia l'Assemblea federala svizra d'approvar l'erecziun dal monument nazional a Sviz, en regardanza da la fundaziun da la Confederaziun ed en occasiun dal 600avel anniversari da l'emprima guerra da libertad, e da conceder il credit necessari da 997 000 francs. Cun l'erupzi-

un da l'Emprima Guerra mundiala ha l'istanza pers sia valor; ils quitads e bassegns dal temp da guerra eran pli impurtants.

Dal monument a l'Archiv dal Patg federal

Er sch'il «monument en commemoraziun dals erox» n'ha mai pudì vegnir realisà suenter la desditga dals plans pompus per in monument nazional, è adina restà il giavisch da crear in ovra en regardanza da la fundaziun da la Confederaziun. Partind d'in punct da vista cumplettaimain different ha entschet a madirar ina nov'idea a Sviz. Il svilup da la perscrutaziun da l'istorgia svizra en il 19avel tschientaner ha sveglià l'interess per ils documents ed auters materials d'archiv. Ils vegls archivs dal chantun da Sviz han attratg adina dapli perscrutaders ed amis da l'istorgia. Ma la tur, venerabla ma stretga ed adina fullanada, era in lieu pauc adattà per retschaiver e laschar lavurar ils visitaders e per preschentar ils stgais da l'archiv als interessads. I na mancavan betg las descripciuns energicas e singularas da visitaders da l'archiv a Sviz. La situaziun era evidentamain intolerabla.

La Regenza da Sviz aveva dumandà gia ils 26 d'avust 1922 il Cussegl federal ina contribuziun «per crear in archiv degn a noss documents concernent la naschientscha da la Confederaziun». Cun questa chaschun avev'ins renvià expressamain a la veglia e stupenta idea d'in monument nazional e declerà che l'idea da construir in auter monument en memoria da la fundaziun da la Confederaziun saja anc adina actuala. Ma il Cussegl federal aveva respundi che – en consideraziun da la situaziun finanziaria precara da la Confederaziun – ins na possia betg quintar per il mument cun ina contribuziun federala. Il 1928 ha la Regenza da Sviz fatg ina nova dumonda al schef dal departament federal da l'intern, il cusseglier federal Chuard, tenor il qual ina dumonda da subvenziun a las autoritads federalas aveva tuttina bunas vistas.

Durant ils proxims onns hai dà discussiun animadas per chattar ina buna soluziun areguard il problem dals archivs e d'in museum per las bandieras ed ils documents ils pli impurtants dal pajais. Quatter propostas en vegnidas messas en discussiun: La reconstrucziun da la veglia tur da l'archiv sper la chasa communal, l'acquist e l'amplificaziun da la Villa Friedberg (palaz von Weber, pli tard von Müller ed oz Büeler) offert al chantun da Sviz, l'amplificaziun da la chasa communal ed ina nova construcziun.

A lentschatta prevaleva il project da la Villa Friedberg. Ins vuleva l'engrandir cun ina nova rotunda per l'exposiziun dal Patg federal, dals documents da libertad e da la collecziun da bandieras. L'architect Josef Steiner da Sviz è vegnì incumbensà d'elavurar ils plans per la futura utilisaziun dal palaz. «Per facilitar la realisaziun d'in edifizii nov e l'utilisaziun da la Villa Friedberg» han ins decis d'avrir in barat d'ideas per la construczi-

La stgalinada ed il maletg da paraid da Heinrich Danioth.

FOTO: ROLAND ZUMBÜHL / CC BY-SA 3.0

un d'in «archiv dals patgs federal». «Ils architects N. Hartmann da San Murezzan, professor O. Salvisberg da Turitg ed A. Laverrière da Losanna en vegnids incaricads da sclerir il problem. Da l'autra vart han ins incumbensà l'architect von Tschärner, domicilià da quel temp a Bregenz, d'elavurar projects per la transformaziun da la Villa Friedberg en in archiv dals patgs federal» (renda quint 1930 dal Cussegl federal).

Las propostas da reconstrucziun n'han betg satisfatg ed ins n'ha pudì prender nagina decisiun en chaussa. L'architect Steiner è sin quai vegnì incumbensà da preparar in project per la restauraziun e transformaziun da la veglia tur da l'archiv per pudair valitar en moda competente er quest'alternativa. Il 1932 è vegnida incaricada ina cumissiun dal Cussegl grond da Sviz d'examinar la construcziun d'in archiv per ils patgs federals, da preschentar in rapport e d'inoltrar in istanza relativa.

La necessitad d'in archiv dals patgs federal era incontestada e la finala ha la maiortad da la cumissiun dal Cussegl grond approvà la construcziun d'in nov edifizii. Quest'orientaziun è vegnida influenzada decisivamain d'ina decisiun dal Cussegl communal da Sviz, tenor la quala la vischnanca aveva da metter a disposiziun dal Chantun il terren u dar ina contribuziun per la realisaziun d'in nov edifizii, ma betg per l'utilisaziun da la Villa Friedberg. Avant la resoluziun definitiva concernent ina nova construcziun u l'utilisaziun da la Villa Friedberg han ins decis d'organisar ina concurrenza tranter ils architects da la Svizra Centrala per la construcziun d'in nov archiv. A medem temp è vegnida evidada la vischnanca da Sviz a cumplessar e precisar si'offerta areguard il terren da bajegiar, quai ch'era indispensabel per la concepziun dals projects.

Entaifer il termin previs en vegnids inoltrads 43 projects da concurrenza. La giuria, che sa cumponiva dals signurs cussegliers guvernativs Bettschart e von Weber (remplazzà dal mastral Sidler) e dals architects Paul Vischer da Basilea, Heinrich Bräm da Turitg ed Edmond Fatio da Geneva, han examinà ils pro-

jects l'october 1983 ed han assegnà l'emprim premi a l'architect Josef Beeler, originar da Rothenturm e domicilià da quel temp a Turitg.

A basa dal plan definitiv cun ina calculaziun dals custs per l'utilisaziun da la Villa Friedberg – puspè da l'architect Josef Steiner – han ins pudì prender ina decisiun. Per diversas raschuns avev'ins renunzià gia a l'entschatta da quest'ultima fasa a la transformaziun da la veglia tur da l'archiv ed als plans per in museum en la chasa communal a Sviz. Cun decisiun dals 8 da mars 1929 aveva il Cussegl federal accordà in credit da 200 000 francs per la construcziun d'in nov archiv. Ils projects per ina nova construcziun muntavan a 300 000 francs (senza il terren mess a disposiziun gratuitamain da la vischnanca), entant ch'il preventiv per la Villa Friedberg preveseva, cumprais l'acquist da la chasa, ina summa da 450 000 francs.

Sin proposta da la cumissiun incumbensada ha il Cussegl grond decis ils 31 d'october 1933 da renunziar a l'utilisaziun da la chasa Friedberg e da construir in nov edifizii.

La construcziun

L'architect Beeler ha anc midà in pau ses plans ed è alura vegnì incumbensà d'elavurar in project da construcziun definitiv ed in preventiv detaglià. Il Cussegl grond ha approvà il project ils 23 da schaner 1934. Las lavurs han entschet l'atun 1934 ed ils 15 da november, il di da commemoraziun da la Battaglia da Morgarten, han ins festegjà en in rom modest ma impressiunant la tschentada dal crap da fundament. La construcziun è vegnida terminada per gronda part il 1935. L'architect Gustav Ammann da Turitg è vegnì incaricà da planisar il parc ed ils ierts. L'avertura e l'inauguraziun han gi lieu il 1. e 2 d'avust 1936. L'archiv funcziunal e solen dals patgs federal era finalmain daventà ina realitad.

La giuria aveva valità a ses temp il project da Josef Beeler sco suonda: «L'entir complex ans para ina buna soluziun. Ils edifizii en situads al cunfin nord e vest, per mantegnair l'unitad dal rest dal terren. Da la via da la staziun arrivon ins tras in vast vestibul directamain a l'ent-

rada principala; il vestibul s'adatta fitg bain al contorn. L'ordinaziun da las salas è clera e funcziunala. La posiziun, orientaziun ed illuminaziun dals locals en bain ponderadas; la sala dals patgs federals ha bunas proporziuns. Cun meds relativamain simpels han ins cuntanschì in excellent aspect exterior.»

L'architect ha declerà l'atun 1933 las parts caracteristicas da ses project. Tranter auter ha el menziunà il sequent: «En quest lieu po l'Archiv dal patg federal ressortir e dominar mo sco complex entir, quai vul dir sco unitad organica da construcziun, ierts, access, aleas, implantaziuns e.u.v. Per quest motiv hai jau previs ina curt che dominescha la via da la staziun. L'implant sa cumpona da trais parts: L'Archiv dal patg federal sco tal, l'ala bassa cun l'Archiv chantunal, la curt ed ils ierts e parcs, disposts en furma da terrassas vers la via da la staziun ed unids organicamain cun l'edifizii principal. Questa disposiziun en trais parts n'è betg casuala u il simpel resultat da l'effect exterior. Ella è vegnida sviluppada er en relaziun cun l'organisaziun interna da l'edifizii e cun resguard a sias pretensiuns evidentas al spazi da circular, a l'illuminaziun e.u.v.»

Las ulteriuras construcziuns externas da l'edifizii en restadas fin oz en il rom dal concept da basa oriund e n'han betg purtà modificaziuns impurtantas, cun excepziun da la renovaziun dal tetg e da la prolungaziun da la pensa per protegger meglier la pictura vi da la fatschada. Il pli difficil è però stada la midada da la sala d'exposiziun durant l'envern 1979/80. I sa tractava da mantegnair tant sco pussaivel l'effect particular creà da l'imposant fresco da Walter Clénin e da far a medem temp las midadas concernent la preschentaaziun dals documents e da las bandieras, daventadas indispensablas per raschuns da conservaziun. Il 1985 è il parc vegnì deliberà da spessaglia e zerclim; sias severas furmas geometricas en vegnidas mantegnidas er en las paucas construcziuns supplementaras.

Il 1992 han ins renunzià l'Archiv dal Patg federal en Museum dal Patg federal. Ils onns 1998/99 e 2013/14 è l'exposiziun vegnida concepida da nov ed a moda interactiva. Tematisada vegn er l'influenza posteriura dal Patg federal sin la schientscha nazionala e dà in'egliada critica contemporanea sin ils mitus da la fundaziun.

Il visitader arriva da la Via da la staziun sur l'imposanta e solenna stgalinada al Museum dal patg federal. A medem temp sa chatta el davant la pictura da Heinrich Danioth ch'è daventada in vair simbol dal Museum dal patg federal e da Sviz. L'arcada cun trais artgs da la vart meridiunala e nov artgs da la vart orientala maina, passond davant las ovras dals sculpturs Josef Bisa e Josef Rickenbacher e davant ils vegls chanuns, a la porta da las vopnas ed a la halla d'entrada. Questa halla è caracterisada dal fresco entitulà «Bruder Klaus» dal genevrin Maurice Barraud. Sur ina stgala ed in suler passa il visitader a la sala d'exposiziun da 12 m sin 20 m cun ils patgs federals, ils documents da libertad e las bandieras dal chantun da Sviz. En il fund resorta en spezial la pictura da Clénin cun l'engrament dal Rütli.

Il bajetg annex (l'ala dretga arrivond da la Via da la staziun) ed il plaunterren da l'edifizii en vegnids concepids sco locals da lavur e magasins da l'Archiv dal chantun da Sviz.

Sguard tras l'arcada vers la porta da las vopnas.

FOTO: SCHULERST / CC BY-SA 3.0

La preschentaaziun:
Dossier «Museum dal Patg federal».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=538
www.chattà.ch